

भ्रष्टाचार विरुद्धको दोस्रो राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०८२

प्रस्तुत रणनीतिमा देहायका विषयबस्तु प्रष्ठ हुनुपर्ने देखिन्छः-

- क) कार्ययोजना कार्यान्वयन समन्वय संयन्त्रहरूको समितिलाई कस्तो प्रकृतिको भ्रष्टाचारजन्य गतिविधिमा केन्द्रित रही सीमा निर्धारण गर्दै अधिकारक्षेत्र सुनिश्चित गर्नुपर्ने देखिन्छ । नियमनकारी निकायको काम कारबाहीलाई चुस्त दुरुस्त बनाउन उक्त निकायहरूलाई समेत जवाफदेही बनाउन विशिष्टिकृत Controloing Mechanism को परिकल्पना गर्नुपर्ने देखिन्छ । अनुगमन निकाय रणनीतिमा उल्लेख गरेतापनि उक्त अनुगमन निकायको स्पष्ट कायदेश तोकिएको छैन । समितिमा विशेषगरी स्वच्छ छवि भएका विज्ञ समूह समेत समावेश हुनुपर्ने अपरिहार्य छ, जस्तै (कानुनविद्, समाजशास्त्री, प्राध्यापक, पत्रकार, नागरिक समाजका अगुवा लगायतका अन्य विशेषज्ञ समेत समावेश गरिनुपर्ने) देखिन्छ । राष्ट्रसेवक एवम् जनप्रतिनिधिको उपस्थिति अधिक रहँदा संयन्त्रले प्रभावकारी काम गर्न सक्ने अवस्था देखिँदैन किनकि सार्वजनिक अहोदामा रहेका व्यक्तिहरूले नै व्याप्त भ्रष्टाचार गर्ने गरेको विविध तथ्यले पुष्ट गरेको देखिन्छ ।
- ख) ३.९.२ मा संशोधन गरिनुपर्ने ऐन कानुनको विस्तृत व्याख्या गरिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ । उद्देश्य, संशोधन गरिनुपर्ने कारण र अपेक्षित उपलब्धिको मापदण्डलाई विस्तृत रूपमा रणनीतिमा व्याख्या गरिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।
- ग) ३.९.४ मा उल्लेखित निकायहरूको कस्तो किसिमको संरचनागत सुधार आवश्यक छ, सो को व्यापक उल्लेख गरी रणनीतिमा समावेश गरिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।
- घ) परिच्छेद ४ मा कार्य योजनाको विस्तृत तालिका अन्तर्गत विविध भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि नियन्त्रण गर्ने जिम्मेवार निकाय एवम् सहयोगी निकाय र कार्ययोजना कार्यान्वयन समन्वय संयन्त्रहरू बीचको आपसी समन्वयात्मक सम्बन्ध कसरी स्थापित हुन्छ र कसरी सहकार्य गरी भ्रष्टाचार रोकथाममा उक्त निकायहरू संलग्न रहन्छन् भन्ने स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छैन । सो निकायहरू बीच आपसी समन्वयको संयन्त्र समेत समावेश गरिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।
- ड) वर्तमान विश्वका विविध राष्ट्रहरूले भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि नियन्त्रण गर्न कस्तो संयन्त्र विकास गरी प्रयोग गर्दै आएको र त्यसको कार्यान्वयन सफल कसरी भईरहेको छ भन्ने विषयमा केन्द्रित रही सो को अनुसन्धान गर्दै सोही बमोजिम विविध कार्यान्वयन योग्य विविध वैकल्पिक संयन्त्रहरू समावेश गरिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।
- च) प्रस्तावित रणनीतिले भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि नियन्त्रण कसरी गर्छ, कुन प्रक्रिया अवलम्बन गरिन्छ भन्ने विषयमा स्पष्ट रूपमा व्याख्या हुन जरुरी छ ।
- छ) भ्रष्टाचारको विविध स्वरूपको पहिचान गर्दै उक्त स्वरूप अनुसारका नियन्त्रणका संयन्त्रहरू प्रस्तावित हुनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।
- ज) कस्तो किसिमको डिजिटल प्रमाणलाई प्राथमिक प्रमाण मानिने हो, सो कुरा स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ ।
- झ) हाई प्रोफाइलका भ्रष्टाचारजन्य विषयमा व्यापक अनुसन्धानात्मक दस्तावेज नेपाल सरकारले समय समयमा प्रकाशित गरिरहनुपर्ने अपरिहार्य छ ।

ज) जेन्जी आन्दोलनको मनोभावनालाई प्रस्तुत रणनीतिमा समावेश गरिनुपर्ने अपरिहार्य छ । आन्दोलनको प्रथम माग नै भष्टाचार अनुसन्धान र कारवाहीसंग सम्बन्धित रहेकाले रणनीतिमा देहायका थप संयच्चको निर्माण गरी अनुसन्धान एबम् अभियोजन गरिनुपर्ने आवश्यक देखिन्छ :-

#उच्च स्तरीय सम्पति छानबिन तथा अनुसन्धान आयोगको गठन

१. २०४६ साल पश्चातको भूतपूर्व तथा हाल सम्म सेवारत उच्च पदस्थ व्यक्तिहरूको तलब बाहेकका आयस्रोत छानबिन गर्न निष्पक्ष आयोग गठन गरी राष्ट्रभक्त र जेन्जी पुस्ताको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने ।

२.विशिष्ट पधाधिकारीहरूलाई आयस्रोत विवरण बुझाउन लगाई शंकास्पद विवरणको प्रतिवेदन तयार गरी मन्त्रिपरिषद्लाई बुझाउने जिम्मेवारी आयोगलाई रहने ।

३.आयोगको प्रतिवेदनपछि अखिल्यार, महान्यायाधिवक्ता र सरकारी वकिल कार्यालयसँग समन्वय गरी विशेष अदालतमा मुद्दा दायर गर्ने मन्त्रिपरिषद्ले कदम चाल्ने ।

४.दोषी ठहरिएका व्यक्तिका सम्पत्तिहरू रोका राखी राष्ट्रियकरण गरिने तथा भष्टाचारमा संलग्न उच्च पदस्थहरूलाई कानूनी सजाय दिइने । आदि ।

ट) नीतिगत रूपमा “शून्य सहनशीलता” भनिए पनि राजनीतिक दलको वित्त, चुनावी खर्च, नीतिगत कब्जा (policy capture) जस्ता राजनीतिक भ्रष्टाचारका संवेदनशील क्षेत्र प्रत्यक्ष रूपमा गहिराइमा प्रस्तुत रणनीतिमा समेटिएका छैनन् । उक्त विषय समेत समेटिनुपर्ने अपरिहार्य देखिन्छ ।